

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донбаська державна машинобудівна академія
Кафедра філософії та соціально-політичних наук

**Теми семінарських занять
навчальної дисципліни
«Історія української культури»**

рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
спеціальність	Усі спеціальності
назва освітньої програми	Усі напрямки підготовки
статус	обов'язкова

Теми семінарських занять навчальної дисципліни «Історія української культури» для підготовки фахівців за першим (бакалавр) рівнем вищої освіти, студентів усіх спеціальностей усіх напрямків підготовки.

Розробники:

_____ О.В.Шимко, канд. іст. наук, ст. викл.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Семінарські заняття — це самостійна творча робота студента по вивченню матеріалу теми під керівництвом викладача. Проводиться в формі вільної творчої дискусії, обговорення рефератів, доповідей.

Основною метою семінарського заняття є поширення та поглиблення теоретичних положень теми та формування навичок практичного застосування теоретичних положень теми, вміння практичного використання знань, принципів і методів соціології в своїй практичній діяльності.

Готуючись до семінарського заняття студент повинен:

- ознайомитись зі змістом плану семінару та переглянути конспект прослуханої лекції за даною темою;
- ознайомитись з рекомендованою літературою та прочитати відповідний розділ підручника або навчального посібника, опрацювати додаткову рекомендовану літературу. Робота з науковою книгою вимагає свідомого засвоєння прочитаного, а не механічного заучування. Для цього необхідно усвідомити зміст різних понять, спеціальних термінів, положень, що в свою чергу забезпечує термінологічну обізнаність студента та вироблення навичок логічного мислення;
- здійснити критичний аналіз викладеного матеріалу в опрацьованих джерелах з даної проблеми;
- скласти конспект опрацьованого матеріалу, де зазначити власну точку зору з даної проблеми;
- здійснити самоконтроль через відповідні питання з даної теми;
- скласти план відповіді на кожне питання плану заняття.

Виступаючи на семінарському занятті студент повинен:

- уникати технічного переказу матеріалу лекції або рекомендованої літератури;
- відповідаючи на питання, розглядати певні положення у розвитку, здійснювати порівняння різних підходів, концепцій в опрацьованій літературі;
- показати практичну значущість цих положень;
- інші студенти, присутні на семінарському занятті, повинні брати активну участь в обговоренні проблем, що розглядаються, а в разі неповного або недостатнього висвітлення матеріалу доповнювати відповідь, вступати в полеміку, використовуючи додаткові висновки, факти та цифрові дані.

У процесі засвоєння знань з дисципліни студент повинен уміти готувати реферати і виконувати контрольні роботи. Участь у названих формах самостійної роботи закладає у студента первинні навички самостійної дослідницької діяльності, набуття навичок пошуку, опрацювання відповідних джерел інформації.

Реферат — це скорочений виклад змісту первинного документа або його частини, з основними фактичними даними й висновками. Він починається з викладу сутності роботи і складається за таким планом: тема, предмет (об'єкт), характер і мета роботи. В рефераті слід показати ті особливості теми, які необхідні для розкриття мети і змісту роботи, методи проведення роботи. Виклад матеріалу в рефераті має бути коротким і точним. Середній обсяг реферату становить приблизно 15–20 друкованих аркушів формату А4.

Виконана реферативна робота повинна продемонструвати наявність навичок у студента щодо самостійного пошуку та опрацювання джерельної бази з обраної теми. З цією метою студент має знайти, ознайомитись і використати декілька наукових, навчальних і науково-методичних публікацій, в яких висвітлюються ті чи інші аспекти обраної теми.

До таких джерел належать, по-перше, наукові публікації, по-друге, навчальна література, по-третє, методично-довідкова література. У вступі автор аргументує вибір теми, вказує на її важливість, актуальність теми.

Основна частина реферативної роботи складається з відповідних розділів. Назва будь-якого розділу основної частини не повинна повторювати назву теми роботи. Висновки робляться щодо кожного з розділів основної частини, а також узагальнення і можливі шляхи розв'язання проблем, розглянутих в основній частині дослідження. Список використаних джерел включає бібліографічний опис усіх опрацьованих і використаних автором у цій роботі джерел інформації.

Написання **контрольної роботи** передбачає:

- вибір теми із запропонованого переліку;
- вивчення рекомендованої літератури та добір матеріалу;
- упорядкування літератури відповідно до пунктів плану;
- у вступній частині роботи слід обґрунтувати актуальність теми, чітко сформулювати мету роботи;
- у логічній послідовності висвітлити кожне з питань плану;
- робота завершується загальним висновком з теми роботи;
- до роботи додається список використаної літератури.

Семинар № 1

Тема: Культура давніх українців.

Основний зміст теми: поява людини на території України. Розвиток матеріальної та духовної культури в кам'яну добу. Неолітична революція. Трипільська культура та її зв'язок з українською культурою. Особливості трипільського мистецтва.

Доіндоєвропейці та індоєвропейці на території України. Мова та вірування індоєвропейців. Кіммерійці. Скіфська доба на території України (соціально-економічний розвиток, звіриний стиль в мистецтві). Сармати. Грецька колонізація України. Українські землі у складі Римської імперії. Україна та "велике переселення народів" у II-IV ст. н.е.

Наукові джерела вивчення культури стародавніх слов'ян. Основні етапи формування культури східних слов'ян. Первісні археологічні культури на території України. Пам'ятки мізинської культури (25-7 тис. до н.е.). Індоєвропейці на території України. Особливості трипільської культури і мистецтва. Патріархат. Культ сонця. Флективна мова як найважливіший елемент індоєвропейської культури. Зарубинецька (2-ге ст. до н.е.-2-ге ст. н.е.) і Черняхівська (2-5 ст. н.е.) культури - основа формування культури Київської Русі. Мистецтво антської доби. Побут і звичаї східних слов'ян. Релігійні вірування і міфологія. Зовнішні впливи на формування культури східних слов'ян. Скіфо-кімерійська культура на території України. Скарби скіфських курганів. «Звіриний стиль» в ужитковому та ювелірному мистецтві. Сармати. Культура античних міст-держав Північного Причорномор'я та Криму. Римо-візантійський вплив. Україна та велике переселення народу в 2-5 ст. н.е.

План

1. Прадавні культури на території України (кам'яне століття).
2. Культура доби бронзи.
3. Особливості сарматської культури.
4. Культура скіфів
5. Культура північночорноморських міст-держав.
6. Характерні риси зарубинецької та черняхівської культур.
7. Проблеми етногенезу давніх слов'ян.
8. Релігійні вірування та міфологія давніх слов'ян.

Поняття до теми: культура, кам'яне століття, мезоліт, неоліт, енеоліт, доба бронзи, скіфи, сармати, звіриний стиль, скіфська пектораль, скіфське золото, північночорноморські міста-держави, етногенез, слов'яни, релігія, черняхівська культура, зарубинецька культура, міфологія.

Питання для самоконтролю

1. Що таке культура і яку роль вона відіграє у життя суспільства?
2. До якого періоду відноситься трипільська культура?
3. Назвіть основні риси звіриного стилю скіфів.
4. Який поховальний обряд був притаманний скіфам?
5. Які існують теорії походження слов'ян?
6. Яку релігію сповідували давні слов'яни?
7. У якого народу жінки воювали поруч з чоловіками?
8. Опишіть процес етногенезу давніх слов'ян.
9. Які релігійні вірування були притаманні слов'янам?
10. Чим черняхівська кераміка відрізнялась від зарубинецької?

Література для підготовки

1. Греченко В. А. Історія української та української культури: підручник. К.: Літера. 2009. С.151-173.
2. Конспект лекцій з курсу Історія української культури для студентів усіх спеціальностей і форм навчання / уклад. О. В. Булдакова. Краматорськ: ДДМА. 2012. С.37-53.
3. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: навч. пос. / за ред. проф. А. Яртися та проф. В. Мельника. 2-ге вид., перер. і доп. Львів: Світ. 2005. С. 375-395.

Семінар № 2

Тема: Культура Київської Русі.

Основний зміст теми: Суспільно-економічні та історичні обставини формування Київської Русі. Розвиток міст, торгівлі, ремесла як умови формування давньоруської культури. Особливості світогляду людини часів Київської Русі, його відображення в пам'ятках народної мудрості, легендах, билинах, піснях. Хрещення Русі та візантійський вплив на формування давньоруської культури. Розвиток писемності на Русі. Особливості освітніх процесів і напрямки формування наукових знань: історичні, медичні, юридичні тощо. Становлення книжної справи і організація бібліотек. Давньоруська література (оригінальна та перекладна), її жанрове різноманіття. «Остромирове Євангеліє», «Повість временних літ», «Поученіє Володимира Мономаха» тощо. Володимир Великий та Ярослав Мудрий, їх внесок у піднесення Київської держави. Архітектурні пам'ятки Київської Русі. Будівництво Софії Київської. Розвиток образотворчого мистецтва: фресковий живопис і мозаїка. Поширення іконописання. Образи Алімпія. Особливості давньоруської книжкової мініатюри. Історичне значення культури Київської Русі. Монголо-татарська навала та її наслідки для культурного

розвитку Стародавньої Русі.

План

1. Хрещення Русі. Особливості світогляду людей часів Київської Русі: язичницький та християнський фактори.
2. Зародження шкільної освіти і наукових знань в Київській Русі. Книжна справа.
3. Література Київської Русі: оригінальні та перекладні твори.
4. Архітектура Київської Русі
5. Софія Київська – шедевр давньоруського мистецтва.
6. Образотворче мистецтво Київської Русі: мозаїки, фрески. Поширення іконо писання.
7. Особливості одягу та їжі.

Поняття до теми: християнство, хрещення, Київська Русь, язичництво, шкільна освіта, архітектура, візантійський стиль, образотворче мистецтво, фреска, мозаїка, іконо писання, Нестор, літописання, агіографія, бібліотека, Десятинна церква, Оранта.

Питання для самоконтролю

1. Ким і коли була хрещена Русь?
2. Хто і коли відкрив першу школу на Русі?
3. Ким і коли була заснована перші бібліотека?
4. Опишіть архітектурні особливості перших християнських храмів періоду.
5. Підготуйте доповідь про Софію Київську.
6. Назвіть характерні риси давньоруського літописання.
7. Як формувалося образотворче мистецтво?
8. Опишіть процес становлення шкільної освіти на Русі.
9. Принципи якого мистецтва перейняли давньоруські митці?
10. Назвіть жанри давньоруської літератури.

Література для підготовки

1. Греченко В. А. Історія української та української культури: підручник. К.: Літера. 2009.
2. Конспект лекцій з курсу Історія української культури для студентів усіх спеціальностей і форм навчання / уклад. О. В. Булдакова. Краматорськ: ДДМА. 2012.
3. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: навч. пос. / за заг. ред. А. Яртіся та проф. В. Мельника. 2-ге вид., перер. і доп. Львів: Світ. 2005.

Семінар № 3

Тема: Побут та традиції українців (13-18 ст.).

Основний зміст теми: Особливості жител українців, розписи їх, будівельний матеріал, різниця у забудові у різних регіонах України, еволюція жител та господарських будівель. Характеристика знарядь праці, ручні знаряддя, механізована праця, сапки, мотики та інше. Водні шляхи як найбільш дешеві та розповсюджені у літню пору року, санний шлях, чумацький, шлях із варяг у греки. Різні види одягу та взуття у різних регіонах, станові та майнові ознаки одягу. Характеристика видів головних уборів чоловіків та жінок, прикраси та їх роль у повсякденному та святковому вбранні. Обрядовий календар українців, окремі обряди при пологах, похованні, народженні, хрестинах та ін. Народний календар та його зв'язок з християнськими та язичницькими обрядами та сільськогосподарським календарем. Види святкувань та розваг українців, їх сакральне та магічне значення. Залишки цих обрядів у сучасному календарі українців.

План

1. Особливості житла та господарських будівель.
2. Знаряддя праці.
3. Види транспорту та шляхи сполучення.
4. Різновиди одягу та взуття.
5. Національна кухня.
6. Обряди та звичаї.
7. Народний календар.
8. Свята та розваги.

Поняття до теми: побут, житло, традиція, хутір, кочовий табір, очіпок, намисто, корчма, сапка, колядування, Трійця, Масляна, кутя, вечорниці, Купала, билина, вишиванка, плуг, медовуха.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть особливості житлової забудови українців.
2. Які існували різновиди знарядь праці?
3. Опишіть різні види одягу по регіонах.
4. Підготуйте доповідь про конкретне блюдо української кухні.
5. Які існували весільні обряди?

6. Опишіть календарний цикл традиційних українських свят.
7. Які існували розваги для української молоді.
8. Які напої вживали українці?
9. Які звичаї українці запозичили у інших народів?
10. Які існували види транспорту?

Література для підготовки

1. Історія української культури/ за заг. ред. І.Крип'якевича. К.:Либідь, 2002. С. 5-161.
2. Конспект лекцій з курсу Історія української культури для студентів усіх спеціальностей і форм навчання / уклад. О. В. Булдакова. Краматорськ: ДДМА. 2012. С.111-122.
3. Наулко В. І. культура і побут населення України: навч. пос. / В. Наулко, Л. Ф. Артюх, Ф.В. Горленко. 2-ге вид., пере. і доп. К.: Либідь, 1993. 288 с.

Семінар № 4

Тема: Культура України 19 ст.

Основний зміст теми: Розвиток культури України за умов політики російського самодержавства та австрійської монархії. Генезис українського відродження та періодизація ренесансного процесу. Дворянський період (1780-1840рр.). Створення масонських лож. Діяльність студентських гуртків в Харківському та Київському університетах. Започаткування мовознавчих, етнографічних і фольклористичних досліджень. Видання «Історії русів». Становлення літературної української мови: “Енеїда” І.Котляревського. Театральна діяльність І.Квітки-Основ'яненка. Творчість українських митців на ниві російської культури. Своєрідність класицизму в Україні. Український романтизм як важливий чинник розвитку національної ідеї.

Початок відродження в Галичині. Літературні збірки «Руська трійця» та «Русалка Дністрова». Народницький період (1840-1880рр.). Діяльність М.Костомарова і Т.Шевченка як провідників української національної ідеї. Створення Кирило-Мефодіївського товариства. Відображення демократичних ідей в маніфесті “Книга буття українського народу”. Значення літературної творчості Т.Шевченка. Розвиток національної самосвідомості українців у 50-60-ті роки. Українські громади та напрямки їх роботи. «Стара громада» (Київ) та діяльність М.Драгоманова, Д.Антоновича, П.Чубинського в 70-80-ті роки. Культурне зростання Галичини в 40-80-ті роки 19ст. Модерністський період українського відродження (1890-1914рр.). Проблема традиції і новаторства.

Літературний модерн. Творчість Л.Українки, О.Кобилянської, М.Коцюбинського, В.Стефаника. Роль суспільної і літературної діяльності І.Франка. Наукове товариство ім. Т.Шевченка та його видавнича діяльність. Архітектурний модерн: еkleктика, сецесія, конструктивізм. Розвиток модерністичного живопису: творчість О.Мурашко, М.Жука та ін.

Особливості львівського модерну. Створення професійного українського національного театру. Творча діяльність М.Кропивницького і М. Старицького. Розвиток української класичної музики. Музичні твори П.Гулака-Артемовського та М.Лисенка. Оперне мистецтво України: світова слава С. Крушельницької, М.Менцинського. Український авангард 1900-1910рр.. Взаємозв'язок культурного життя України з духовними процесами в інших країнах Європи.

План

1. Розвиток української літератури.
2. Т. Шевченко і українська культура.
3. Драматургія та театр.
4. Музичне мистецтво.
5. Особливості архітектури.
6. Розвиток скульптури.
7. Живопис та графіка.
8. Діяльність Кирило-Мефодіївського товариства.

Поняття до теми: Котляревський І., Т. Шевченко, Кирило-Мефодіївське братство, художня проза, романтизм, реалізм, модернізм, еkleктика, бароко, класицизм, архітектурний стиль, «будинок з химерами», «Українська громада», байка, поема,

Питання для самоконтролю

1. Опишіть внесок Т. Шевченка в українську культуру.
2. Які напрямки літератури існували в Україні у 19 столітті?
3. Як розвивалося театральне мистецтво?
4. Підготуйте доповідь про одного з театральних діячів України зазначеного періоду.
5. Назвіть найвідоміших українських композиторів.
6. Перелічіть архітектурні стилі та їх відмінні риси.
7. Опишіть розвиток українського живопису.
8. Де були засновані українські професійні театри?
9. У чому полягала діяльність Кирило-Мефодіївського товариства?
10. Що таке еkleктизм?

Література для підготовки

1. Греченко В. А. Історія української та української культури: підручник. К.: Літера. 2009. С. 327-356.
2. Конспект лекцій з курсу Історія української культури для студентів усіх спеціальностей і форм навчання / уклад. О. В. Булдакова. Краматорськ: ДДМА. 2012. С. 123-159.
3. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: навч. пос. / за заг. ред. А. Яртіся та проф. В. Мельника. 2-ге вид., перер. і доп. Львів: Світ. 2005. С. 473-515.